

Т. А. Мартинюк

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинського національного університету імені Лесі Українки

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЩО МАЄ ПОМІРНО ВИРАЖЕНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

У публікації автор висвітлює результати дослідження актуального стану соціальної інтеграції молоді з інвалідністю, що має помірно виражене обмеження життєдіяльності. Дослідник наголошує на тому, що коли мова йде про молодих людей з інвалідністю, то їхня соціальна активність може суттєво відрізнятись від здорових однолітків, а труднощі та можливості їх соціальної інтеграції тут більшою мірою пов'язані з наявними обмеженнями життєдіяльності, аніж з віковими рамками. Автор акцентує увагу на тому, що прагнення осіб з інвалідністю такі ж як і в інших молодих людей, хоча й можливості не завжди такі. Щоб уникнути незбалансованості, що виникає за надання переваги медичній чи соціальній моделі інвалідності, та забезпечити потребу молодих людей з інвалідністю в соціальній допомозі, підтримці та захисті у процесі взаємодії із середовищем автор спирається на біопсихосоціальний підхід.

У дослідженні автором здійснюється диференціація цільової групи «молодь» наступним чином: неповнолітні 14-18 років, які здебільшого перебувають на етапі навчання та починають здобуття життєвого досвіду; молоді люди 18-24 років – перебувають на етапі завершення навчання; розширюють можливості для здобуття життєвого досвіду; молоді люди 24-35 років – перебувають здебільшого на етапі трудового життя, переходу до самостійної життєдіяльності.

Спираючись на теоретичні положення визначення критеріїв соціальної інтегрованості молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації, автором представлено результати дослідження за такими актуальними критеріями як дослідження характеру самоставлення та самосприйняття молоді людини з інвалідністю, а також ціннісних орієнтацій та вмотивованості до змін молоді людини з інвалідністю.

Ключові слова: *молодь з інвалідністю, критерії соціальної інтеграції, моделі інвалідності, соціальна інтеграція, помірно виражене обмеження життєдіяльності.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним із найбільш значущих чинників соціальної інтеграції молоді як вікової і соціальної групи є її активність, а соціокультурна анімація і як суспільний підхід, і як практична діяльність також має на меті посилити активність тих молодих людей, що потребують підтримки в процесі соціального становлення, підвищити рівень їх включення «в участь» (в різні види життєдіяльності, життя соціуму загалом) задля позитивних змін – особистісних і суспільних. З огляду на це ми вважаємо за доцільне вивчати процеси соціальної інтеграції та включення у соціокультурну анімацію в нерозривній єдності як такі, що спрямовані до однієї мети – соціальна інтегрованість молоді з інвалідністю.

Питання критеріїв і показників соціальної інтеграції розглядається в науці як загалом, а також ряд авторів (Волчелюк Ю. І., Глоба О. П., Клопота О. А., Мирошніченко Н.О., Молчан О.І., Церклевич В.С.) обґрунтовують його змістове наповнення в контексті проблем молоді з інвалідністю.

Спираючись на теоретичні положення визначення критеріїв соціальної інтегрованості молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації,

ми окреслити п'ять критеріїв соціальної інтегрованості молоді з інвалідністю: характер самоставлення та самосприйняття молоді людини з інвалідністю; ціннісні орієнтації та вмотивованість до змін молоді людини з інвалідністю; ефективність мережі соціальної підтримки молоді людини з інвалідністю; суб'єктність молоді людини з інвалідністю; прояв молодими людьми з інвалідністю соціальної активності в анімаційній діяльності [5], але особливу увагу хочемо зацентрувати на перших двох.

Для того, щоб зорієнтуватися і в ступені активності кожної з підгруп молоді, і в домінуючому виді діяльності та, відповідно, сферах життєдіяльності, в які індивід залучається через нього, ми погоджуємося з М.Ф. Головатим та О.І. Шиян, які пропонують цільову групу «молодь» диференціювати з урахуванням перехідних етапів розвитку в такий спосіб: молодіжна підгрупа (неповнолітні 14-18 років) – неповна цивільна правоздатність, здебільшого перебувають на етапі навчання; середня підгрупа (молоді люди 18-24 років) – повна цивільна правоздатність; перебувають на етапі

завершення навчання; розширюють можливості для здобуття життєвого досвіду (вибір професії, початок трудового життя, створення сім'ї, використання виборчого права тощо); однак можуть ще зберігати матеріальну залежність від батьків, що загалом зумовлює деяку невизначеність їх соціального і психологічного стану, а також найбільшу пасивність (політичну тощо) в порівнянні з іншими групами молоді; старша підгрупа (молоді люди 24-35 років) – повна цивільна правоздатність; перебувають здебільшого на етапі трудового життя, переходу до самостійної життєдіяльності; міжособистісні проблеми пов'язані зі створенням та утриманням сім'ї, освоєнням нових соціальних ролей у родині чи в професійній діяльності, соціальні, як правило, з остаточним визначенням життєвих позицій, безробіттям і працевлаштуванням [2, с.18; 9, с.226].

Окрім того, ми брали до уваги той аспект, що у нас три умовних підгрупи в рамках молодого віку – старші підлітки, юнаки та власне молоді людини, а, отже, в різні періоди певні показники можуть бути більше чи менш значущими. Також різні показники можуть по різному проявлятися в осіб з порушеннями різних функцій організму. З огляду на це ми не охоплювали молодих людей, що мають виражені порушення психічних функцій, оскільки, з одного боку, здійснювати моніторинг їх соціальної інтегрованості можна лише опосередковано, через оцінки оточуючих та спостереження, а, з іншого, ми не володіємо таким рівнем компетентності в галузі дефектології та спеціальної психології, щоб адекватно відстежити їх суб'єктивні зміни.

Водночас, якщо говорити про молодих людей з інвалідністю, то їхня соціальна активність може суттєво відрізнятись від здорових однолітків. Наприклад, зважаючи на хворобу, може відтермінуватися чи подовжитися термін навчання, трудова діяльність, а також перехід до самостійного життя для багатьох недоступні з низки як об'єктивних, так і суб'єктивних причин. Тому труднощі та можливості їх соціальної інтеграції тут більшою мірою пов'язані з наявними обмеженнями життєдіяльності, аніж з віковими рамками. Однак ми повинні пам'ятати, що прагнення осіб з інвалідністю такі ж як і в інших молодих людей, хоча й можливості не завжди такі.

Мета публікації – висвітлити результати дослідження рівня соціальної інтеграції молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації за характером самоставлення та самосприйняття молоді людини з інвалідністю, а також ціннісними орієнтаціями та вмотивованістю до змін молоді людини з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу. До дослідження було залучено 417 молодих людей з помірно вираженим обмеженням життєдіяль-

ності, оскільки ця підгрупа є найбільшою. Маючи відносно незначні обмеження життєдіяльності, тобто будучи доволі незалежними у своїй життєдіяльності, такі молоді люди менше відмежують себе від здорових ровесників, а тому відповідно більш активно залучаються до різних видів діяльності, в тому числі й дослідницької. Проведені з ними індивідуальні бесіди щодо мети і завдань дослідження дозволили доволі швидко залучити представників цієї групи до процесу діагностики, до виконання завдань вони поставилися відповідально. Навіть ті, хто (за результатами спостереження і поступово втратив інтерес до роботи) виконали всі завдання повністю.

Загалом молодіжна підгрупа становила 148 осіб (35,49%), середня – 150 осіб (35,97%) та старша – 119 осіб (28,53%). Дещо меншу частку старшої підгрупи пояснюємо тим, що це вже ті молоді люди, які завершили навчання і знайшли своє місце у суспільстві. Тому, можливо, вони не відчують вже такої необхідності в сторонній допомозі і підтримці, як представники інших вікових підгруп, які перебувають в активному процесі становлення.

Порушення психічних функцій проявлялося у 38 осіб (9,11%), порушення статодинамічних функцій – в 78 осіб (18,71%), порушення функцій кровообігу, дихання, травлення, виділення, обміну речовин та енергії, внутрішньої секреції, імунітету тощо – в 107 осіб (25,66%), порушення функцій слуху – в 37 осіб (8,87%), порушення функцій зору – в 51 особи (12,23%), мовні порушення – у 38 осіб (9,11%), порушення, які викликають спотворення, – у 68 осіб (16,31%).

Зважаючи на те, що у респондентів цієї групи помірно виражене обмеження життєдіяльності доцільно з'ясувати, чи не ускладнюють процес соціальної інтеграції інші чинники, окрім хвороби. Перший критерій, показники якого ми вивчали, став характер самоставлення та самосприйняття молоді людини з інвалідністю.

Щодо показника – ставлення до себе як до хворої людини – то здебільшого молоді люди з помірно вираженим ОЖ задоволені своїм життям і місцем у ньому, упевнені у собі, не прагнуть на кожному кроці порівнювати себе з іншими, «копаючись» у своїх якостях та властивостях (210 осіб – 50,36%). У старшій віковій підгрупі за методикою К. Ріфф [6] простежується суттєве критичне ставлення до свого минулого та бажання отримати шанс щось змінити (89 осіб – 21,34% загалом та 74,79% в рамках вікової підгрупи). За методикою К. Роджерса і Р.Даймонд [6] частина респондентів молодіжної підгрупи (64 особи – 15,35% загалом та 43,24% щодо вікової підгрупи), а також частково і середньої (56 осіб – 13,43% загалом та 37,33% в рамках вікової підгрупи) думають, що вони не дуже привабливі для осіб протилежної

статі та що їх загалом не сприймають серйозно. Особливо це стосується осіб з порушенням мовлення (30 осіб – 78,95% в межах функціональної підгрупи) та зору/слуху (22 та 31 особа, 59,46% та 60,78% в межах функціональних підгруп відповідно). За методикою Б. Ньюгартен [6] переважає середня оцінка себе і власних учинків (4,4 бали з 8 можливих).

Загалом за досліджуваним показником переважає допустимий рівень (52,76%), близько третини молодих людей демонструє оптимальний рівень, однак ще 17,98% молодих людей (недостатній рівень) потребують переоцінки свого ставлення до свого образу «Я в хворобі».

За показником «Емоційна стійкість особи» ми звертали увагу як на емоційний комфорт, так і на загальну емоційну задоволеність життям. Як позитив, слід відмітити, що багато молодих людей за методикою К. Роджерса і Р.Даймонд [6] характеризують себе як спокійних і врівноважених (198 осіб – 47,48%). Однак їх частка вища серед учнів ЗЗСО (56 осіб – 13,43%) та ЗВО (51 особа – 12,23%), а найнижча серед учнів закладів ПТО (8 осіб – 1,92%).

Водночас, ті ж самі молоді люди, що навчаються, особливо серед молодіжної (76 осіб – 18,22% загалом та 51,35% в рамках вікової підгрупи) та середньої (69 осіб – 16,55% загалом та 46% в рамках вікової підгрупи) вікових груп вказують на те, що їм досить важко бути самими собою. Це стосується молоді з порушенням таких функцій, як статодинамічні – 28 осіб (35,90% в межах функціональної підгрупи), функції органів і систем (24 особи – 22,43% в межах функціональної підгрупи), порушень слуху та зору (по 22 особи – 59,46% та 43,14% відповідно в межах функціональної підгрупи), мовлення (16 осіб – 42,10% в межах функціональної підгрупи).

Багато молодих людей зазначають, що відкрито проявляють емоції (164 особи – 39,33%), але також і вказують, що їм часто не вистачає стриманості (214 осіб – 51,32%). Більш самокритично до цього питання ставляться представники старшої вікової групи (62 особи – 14,87% загалом та 52,10% в межах функціональної підгрупи). Більш відкритими себе вважають особи з ПСФ (41 особа – 9,83% загалом та 52,56% в межах функціональної підгрупи), а найменш відкритими – особи з ПФО (61 особа – 14,63% загалом та 57,01% в межах функціональної підгрупи) та ПВС (31 особа – 7,43% загалом та 45,59% в межах функціональної підгрупи).

Багато респондентів вказують, що все-таки нинішній період у їхньому житті найбільш позитивний. Частка таких осіб найбільша серед учнів 8 і 10 класів ЗЗСО (44 особи – 49,44% в межах освітньої підгрупи), студентів 2-3 курсів закладів ПТО та ЗВО (41 особа – 51,90% та 51 особа – 54,25% в

межах освітніх підгруп відповідно). На нашу думку, це пов'язано із тим, що це період своєрідної життєвої стабільності, коли ще не потрібно змінювати життєвий шлях.

Також за методикою Б. Ньюгартен [6] ступінь задоволення від життям у осіб з набутою в порівняно з вродженою інвалідністю є нижчий у всіх вікових групах.

Загалом за досліджуваним показником третина молодих людей перебуває на оптимальному рівні, а переважає допустимий рівень – 189 осіб (45,35%). Водночас поряд із цим ми звертаємо увагу і на той момент, що понад 22,52% (94 особи) молодих людей не відчувають емоційного комфорту, не задоволені своїм життям і тим, що у ньому відбувається. Можливо, це стане тим плюсом, який допоможе залучити молодих людей до змін, а, можливо, й мінусом – адже не завжди дискомфорт стимулює активність, часто байдужість.

Щодо показника «позитивне сприйняття себе як члена соціальної спільноти» можна констатувати, що за методикою А.В. Фурмана (в авторській модифікації [6]) у молодіжній підгрупі респонденти відчувають негативне ставлення до себе частіше у навчальних закладах (55 осіб – 13,19% загалом та 37,16% в межах вікової підгрупи), особливо ті, що навчаються у ЗЗСО (39 осіб – 9,35% загалом та 43,82% у межах освітньої підгрупи). На жаль, явища булінгу у нас поширені взагалі, а школярі з інвалідністю є в цьому плані досить «привабливим» об'єктом. Студенти ЗВО визначають, навпаки, позитивне ставлення до себе (71 особа – 17,03% загалом та 75,53% в межах освітньої підгрупи). [методичка]

Респонденти молодіжної підгрупи загалом нейтрально оцінюють ставлення до себе в сім'ї (111 осіб – 26,62% загалом та 75% в межах вікової підгрупи), тоді як представники інших вікових підгруп називають його позитивним (123 особи – 29,50% загалом та 46,72% в межах вікової підгрупи), а на роботі нейтральним (48 осіб – 11,51% загалом і 55,17% в межах працюючих). Хоча ті молоді люди, які ніде не зайняті, частіше за інших говорили про дуже негативне ставлення до себе (10 осіб з 28, тобто 35,71%, тоді, коли в інших підгрупах – це не більше 7%), що й стало однією з причин обмеження їх контактів з оточуючими.

Значна частина молодих людей ставлення до себе інших оточуючих оцінює здебільшого як нейтральне (163 особи – 39,09%). Однак молоді люди з МП (29 осіб – 6,95% загалом та 76,31% в межах функціональної підгрупи), порушенням СДФ (52 особи – 12,47% загалом та 66,67% в межах функціональної підгрупи) та ПВС (44 особи – 10,55% загалом та 64,71% в межах функціональної підгрупи), особливо зовнішнього характеру, вважають, що оточуючі ставляться до них негативно.

Отже, молоді люди відчувають себе членами соціальних спільнот на оптимальному рівні у

29,26% (122 особи). Загалом переважає допустимий рівень (понад 41%), однак 28,78% (120 осіб) можна віднести до зони ризику, тобто певні чинники (сім'я, навчальний заклад/місце роботи, оточуючі) негативно впливають на молоду людину. Тобто можна констатувати, що молоді люди з помірно вираженим ОЖ об'єктивно або й суб'єктивно не завжди комфортно почувають в колективі, а аналіз саме функціональних порушень свідчить, що «видимість» порушення часто посилює негативне самосприйняття.

Останній показник, який ми досліджували, стала віктимність. З цією метою ми використали методикою «Self-injury» О.О.Андронникової, зокрема спиралися на шкалу схильності до залежної та безпорадної поведінки [6]. Слід зауважити, що образ «жертви» досить негативно впливає на рівень інтегрованості молоді людини, адже така роль практично виключає прояв активності. Тому так важливо виявити рівень прояву такої поведінки. Ми з'ясували, що значна частина молодих людей з помірно вираженим ОЖ мають установку на безпорадність (176 осіб – 42,21%), зокрема вона притаманна переважній частині молодих людей, які ніде не зайняті (16 з 28 осіб). Респонденти молодіжної підгрупи (64 особи – 15,35% загалом та 43,24% в межах вікової підгрупи), особливо ті, які перебувають на індивідуальній формі навчання (15 осіб – 3,60% загалом та 10,13% в межах вікової підгрупи), зазначають, що уникають спілкування з однолітками, оскільки вони можуть образити. Часто таке твердження стереотипне і засвоєне від батьків. Інша частина респондентів, передусім середньої вікової підгрупи та які навчаються, навпаки, прагне виділитися з групи однолітків (65 осіб – 15,59% загалом, 43,33% в межах вікової підгрупи, 56,52% в межах освітньої підгрупи). Це простежується передусім серед молоді з незначним порушенням СДФ (25 осіб – 4,99% загалом та 32,05% в межах функціональної групи) та ПВС, без видимих зовнішніх проявів (21 особа – 5,03% загалом та 30,88% в межах функціональної групи). Зі слів педагогів, це проявляється у тому, що такі молоді люди беруть активну участь у різних громадських справах, хоча близьких друзів мають не так багато. Тобто простежується своєрідна гіперкомпенсація. З іншого боку, для деяких молодих людей притаманна надмірна відособленість та внутрішня вразливість (97 осіб – 23,35%), особливо для осіб з ПЗ а МП молодіжної (12 з 17 осіб та 10 з 16 осіб відповідно) та середньої вікових підгруп (9 з 11 осіб та 6 з 9 осіб відповідно).

Загалом віктимність на оптимальному рівні (тобто незначною мірою) притаманна лише 15,11% респондентів (63 особи), переважає допустимий рівень (понад 53%), однак досить багато молодих людей з помірно вираженим ОЖ все ж часто заго-

стриють «катастрофічність» свого стану і статусу (понад 30%).

Другий критерій, показники якого ми досліджували, став – ціннісні орієнтації молоді з інвалідністю та вмотивованість до змін. Ми намагалися з'ясувати, наскільки молоді люди з помірно вираженим ОЖ готові до соціальної інтеграції. Адже переоцінка негативного впливу хвороби – це лише один аспект, який можна свідомо подолати

Досліджуючи показник, що передбачав з'ясування місця соціальної активності в ціннісній ієрархії молоді людини з інвалідністю, ми виявили досить неоднозначні тенденції (за методикою В.Е. Мільмана [6]). Зокрема, попри те, що у молодих людей цієї підгрупи функціональні обмеження менші, аніж у наступної (з вираженим ОЖ), однак персональні, як виявилося, дещо більші.

Так, щодо цінностей, які забезпечують перетворюючу діяльність молодих людей, то загалом у вибірці по функціональних групах цей відсоток коливається від 11 до 15%, тобто не такий великий. Хоча серед молоді з незначним порушенням СДФ (50 осіб – 11,99% загалом та 64,10% в межах функціональної групи) та з ПВС без видимих зовнішніх проявів (42 особи – 10,07% загалом та 61,76% в межах функціональної групи) частіше вибирають варіанти, що стосуються пріоритету залученості до громадських справ у вільний час (так звана соціальна корисність). Творча активність носить передусім пізнавальний характер – читання літератури, підвищення кваліфікації тощо (124 особи – 29,74%). Загальна активність не висока (65 осіб – 15,59%), таке враження, що молоді люди прагнуть «не виділятися».

Водночас цінності, що пов'язані з підтримкою життєдіяльності, тобто реалізацією суб'єктивних потреб (так званий загальножиттєвий профіль), значна частина респондентів ставить на вищі місця. Зокрема, це передусім цінності спілкування та комфорту. Молоді люди бажають проводити вільний час із друзями та за розмовами на різні теми (211 осіб – 50,60% загалом; 109 осіб – 73,65% – в молодіжній підгрупі; 64 особи – 85,33% серед осіб з ПС та МП). В ідеалі вони прагнуть частіше долучатися до товариства, де «шумно і весело, красиво, затишно, приємно» (257 осіб – 61,63% загалом; 100 осіб – 67,57% в межах молодіжної підгрупи та 93 особи – 62% в межах середньої вікової підгрупи; 199 осіб – 65,89% з тих, хто навчається, 24 особи – 85,71% з тих, хто ніде не зайнятий). Бажають, щоб у вільний від навчання і роботи час значуще місце займали відпочинок і розваги (225 осіб – 53,96% загалом; 29 осіб – 69,05% – серед учні закладів ПТО в межах молодіжної підгрупи).

Респонденти середньої (96 осіб – 64%) та старшої вікових підгруп (88 осіб – 73,95%), зокрема з

порушенням СДФ (51 особа – 63,38% в межах функціональної підгрупи), особливо відзначають цінності соціального статусу, зокрема прагнули б максимально використати можливості, які дає навчання, знайомство з впливовими людьми, лідерами для отримання перспективної роботи тощо.

Здебільшого респонденти вказують, що важливе місце в їх житті займають і щоденні справи – навчання, робота, побут, турбота про дітей тощо, тобто підтримання життєзабезпечення (263 особи – 63,07% загалом; 77 осіб – 81,91% серед студентів ЗВО та 18 осіб – 82,82% серед працюючих з ПФО).

Загалом складається думка, що молоді люди з помірно вираженим ОЖ все ж занадто гостро сприймають свою інвалідність та орієнтовані на досягнення в особистому плані (на оптимальному рівні – 46,04%), однак не в суспільному (на оптимальному рівні – 19,90%). Один із мінусів такої позиції є те, що індивідуальне підсилюється суспільним (про що ми вже писали раніше), а цього багато молодих людей не усвідомлюють. Тобто в кінцевому результаті з'являється розбалансованість – на кожному з рівнів знаходиться близько третини респондентів, в тому числі й на недостатньому (34,77%).

Наступний показник – це міра прагнення до соціальної інтеграції (див. табл. 3.6). На основі методики К.Ріфф [6] (шкала «Мета в житті») ми з'ясували, що молоді люди з помірно вираженим ОЖ свою життєву спрямованість і цілі оцінюють здебільшого на допустимому рівні (203 особи – 48,68%); позитивно оцінюють майбутнє (163 особи – 39,09%); вони переконані, що можуть виконати заплановане (154 особи – 36,93%), хоча у респондентів з ПВС найбільша частка недостатнього рівня (32 особи – 47,06% в межах функціональної підгрупи). Водночас є і частка молодих людей, які вказують, що не зовсім чітко усвідомлюють свої прагнення в житті (80 осіб – 19,18%), особливо серед учнів закладів ПТО (43 особи – 54,43% в межах освітньої підгрупи), а також осіб, які ніде не залучені (18 осіб – 64,29% в межах підгрупи).

Про готовність до соціальної інтеграції, на нашу думку, свідчать і результати опитування за окремими шкалами методики Б. Ньюгартен [6]. Зокрема, молоді люди оцінюють майбутнє вище, аніж минуле (138 осіб – 33,09%); ну і, звісно, з огляду на їх вік, зовсім не турбуються про цей аспект (300 осіб – 71,94%). Частка недостатнього рівня вища лише у старшій віковій підгрупі (45 осіб – 37,81% в межах підгрупи). Вони налаштовані на «приємне» майбутнє, однак упевнені в цьому не на всі сто (переважає допустимий рівень – 227 осіб, 54,44%), це проявляється також у певній неузгодженості між поставленими і досягнутими цілями (оптимальний і недостатній рівень – по 34,05%), можливо тому, що іноді такі очікування завищені.

Загалом позитивним є те, що прагнення до соціальної інтеграції у молодих людей виражене здебільшого на оптимальному (35,73%) та допустимому рівні (46,04%). Водночас показовим є те, що за кожною шкалою, так і загалом наявна частка недостатнього рівня (18,23% загалом), тобто є молоді люди, що незадоволені своєю життєвою перспективою.

Попри те, що за попередніми показниками молоді люди показали досить позитивні результати, за останнім показником – вмотивованість до участі у соціально-значущій діяльності – є суттєва частка недостатнього рівня (див. табл. 3.6). Зокрема, аналіз відповідей респондентів за опитувальником «Мотивація до участі в соціально-значущій діяльності» [6] свідчить, що молодим людям загалом подобається участь у соціально-значущих заходах (225 осіб – 53,96%), вони погоджуються, що творчість має приносити користь людям (189 осіб – 45,32%) та людині властиво прагнути до нового (197 осіб – 47,24%). Водночас звернення до відповідей, які стосуються мотивів такої діяльності, свідчить, що це передусім схвалення товаришів (207 осіб – 49,64%), особливо серед молодіжної вікової підгрупи (101 особа – 68,24% в межах вікової підгрупи). Окрім того, зовсім незначна частка респондентів визнають, що суспільна значущість має бути на першому місці під час вибору своїх занять (68 осіб – 16,31%), здебільшого вони не готові до саморозкриття в такій діяльності (288 осіб – 69,06%, 64 особи з порушенням СДФ – 82,05% та 51 особа з ПВС – 75% в межах функціональних підгруп), відведення їй особливого місця (246 осіб – 58,99%). Тобто для них більш важливий статус, що дасть така діяльність, а не її соціальна корисність.

Загалом за цим показником лише 12,47% молодих людей з помірно вираженим ОЖ (52 особи) вмотивовані на допустимому рівні, однак аж 49,16% (205 осіб) на недостатньому.

Висновки. Отже, узагальнення даних, отриманих за кожним із показників першого критерію – самоставлення та самосприйняття молоді людини з інвалідністю – засвідчило, що переважає саме допустимий рівень (202 особи – 48,46%), хоча, вважаємо, що і немало молоді недостатньо адекватно сприймають себе «в хворобі», іноді, свідомо чи несвідомо, вбачаючи джерело проблем, негативу, певних труднощів саме у своєму функціональному стані (105 осіб – 25,16%), а не у своїй поведінці. Тобто об'єктивні функціональні обмеження посилюються суб'єктивними персональними бар'єрами.

Узагальнення даних за усіма трьома показниками засвідчило, що переважає допустимий рівень – 39,33% (164 особи), однак при цьому частка недостатнього лише дещо менша – 34,05% (142 особи). А це свідчить про те, що соціальна

активність, як головний рушій соціальної інтеграції молодих людей, поки що не займає належного місця серед цінностей респондентів цієї підгрупи, та й до зміни своєї ролі у соціальному житті на більш перетворюючу, ініціативну вони поки не готові, хоча загалом і спрямовані в майбутнє.

Перспективи подальшого наукових пошуків вбачаємо у дослідженні стану соціальної інтеграції молоді з інвалідністю, що мають виражене обмеження життєдіяльності та значне обмеження життєдіяльності, за авторською методикою дослідження соціальної інтеграції молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації.

Список використаної літератури:

1. Волчелюк Ю. І. Соціальна адаптація студентів з обмеженими фізичними можливостями в умовах інклюзивного освітнього простору: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2016. 21 с.
2. Головатий М. Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. К.: МАУП, 2006. 2-ге вид. переробл. і допов. 304 с.
3. Глоба О. П. Соціальна інтеграція осіб з обмеженими функціональними можливостями: теоретико-практичні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2011. Вип. 17. С. 43–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2011_17_13
4. Клопота О. А. Соціально-педагогічні умови інтеграції старшокласників з вадами зору в соціум: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Слов'янськ, 2012. 20 с.
5. Мартинюк Т. А. Основні підходи до визначення критеріїв соціальної інтеграції молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал.* 2020. № 22. С. 77–82.
6. Мартинюк Т. А. Методологія та методика дослідження соціальної інтеграції молоді з інвалідністю: методичні рекомендації. Луцьк: ПП Іванюк, 2019. 77 с.
7. Мирошніченко Н. О. Соціально-педагогічні умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2008. 23 с.
8. Молчан О. І. Соціально-культурна реабілітація інвалідів юнацького віку в умовах дозвілля: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. К., 2003. 20 с.
9. Шиян О. Молодь як цільова група державної освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя. *Вісник Національної академії державного управління.* 2013. Вип. 11. С. 223–229.

Martyniuk T. Investigation of the state of social integration of young people with disabilities, which has a moderate limitation of life

The author highlights the results of a study of the current state of social integration of young people with disabilities in the publication, which has a moderate limitation of life. The researcher emphasizes that when it comes to young people with disabilities, their social activity can be significantly different from healthy peers.

The author emphasizes that the difficulties and opportunities for their social integration here are more related to the existing limitations of life than to the age range. The author makes accent on the aspirations of people with disabilities are the same as those of other young people, although the opportunities are not always the same. The author relies on a biopsychosocial approach to avoid the imbalance that arises from the preference for a medical or social model of disability, and to ensure the need of young people with disabilities for social assistance, support and protection in the process of interaction with the environment.

In the study, the author distinguishes the target group «youth» as follows: minors aged 14-18, who are mostly in the learning stage and begin to gain life experience; young people 18-24 years old - are at the stage of graduation; expand opportunities for life experience; young people 24-35 years old - are mostly at the stage of working life, the transition to independent living.

Based on the theoretical bases of determining the criteria of social integration of young people with disabilities through socio-cultural animation, the author presents the results of research on such relevant criteria as the study of self-attitude and self-perception of young people with disabilities, as well as values and motivation for change.

Key words: *youth with disabilities, criteria of social integration, models of disability, social integration, moderate restriction of vital activity.*